

zůstává otázkou, do jaké míry jsou tyto zkoušky validními testy tvořivosti, podobně jako je tomu v případě validity testů inteligence, jak tuto situaci autoři sami výstižně kritizovali. Dá se tedy namítat, že v jejich vlastním novém kontextu zůstávají jejich testy tvořivosti opět jen dílčí sondáží, zvolenou arbitrárním libovolným postupem bez předchozího prověření na širší populaci. Není tedy jisto, do jaké míry jejich testy zachycují rozsah tvořivých schopností, jestliže vůbec přijmeme předpoklad, že to, co zkoumají, jsou skutečně tvůrčí schopnosti, alespoň v širším slova smyslu. Ve studii totiž není dosud longitudinálně pokračováno tak, aby mohla být ověřena prognostická hodnota zkoušek tvořivosti pro pozdější akademickou nebo uměleckou dráhu. Jedná se v podstatě o studii strukturální, v níž jsou zkoumány vztahy intelektových schopností k životním postojům (např. konzervativnímu, defenzivně opatrnému, oproti průbojně progresivnímu a novátorskému) na pozadí výchovného režimu rodiny, s přihlédnutím k aspektu školního prospěchu a sociální adaptace. Problém akademické úspěšnosti není tedy chápán úzce jen z aspektu schopností intelektových.

I když kritický čtenář nepřijme celou studii bez výhrad, přece v ní najde cenné heuristické podněty a zaměření, které vede k překonání sterilních koncepcí v této oblasti.

M. Schürer

O. K o n d á š:

Podiel učenia v psychoterapii

Slovenská akadémia vied, Bratislava 1964, 232s.

Psychoterapii rozumí autor souhrn systematických léčebných postupů, kterými se snažíme psychologicky a s využitím poznatků o zákonitostech VNČ ovlivňovat a upravovat psychické reakce a pochody související úzce s chorobou, a to v takovém směru, aby se ovlivnila celková reaktivita nemocného v adaptivním směru a zasáhly se pokud možno podstatné články chorobného procesu. „Učením“ nazývá autor způsob osvojování individuální zkušenosti při přízpůsobování se organismu vnějším podmínkám prostředí, přičemž se navozují změny v chování a reaktivitě, anebo tak nazývá proces formování a upevňování určitých reakcí a návyků individua za pomoci jich spontánního, navoděného nebo uvědoměného opakování při aktivování motivace a jiných vnitřních faktorů organismu. O tuto pracovní definici učení se opírá autor

v recenzované knize a analyzuje jak celkové pojetí tohoto poměrně nového směru tak dílčí problematiky relevantní z hlediska psychologie pacienta i psychologie léčebné činnosti. Anglický termín pro učení „learning“ znamená v českém významu nejen učení, ale i naučení. A poněvadž v terapii jde sice také o proces „učení“, ale daleko více o proces „naučení“, tedy nejenom o „osvojování“, ale hlavně o „osvojení“, bylo by snad přiléhavější užívat v češtině termínu „osvojení“, jak konečně užívá v ruské definici Leont'ev a jak to přijal do své pracovní definice i autor recenzované knihy. „Učení“, „osvojení“ je možno chápat jak z hlediska psychologie, tak z hlediska fyziologie. Co se poslední týče, akceptuje autor koncepci pavlovovsky chápané podmíněnosti. Podrobněji je rozpracována psychologická stránka celé problematiky, a sice od psychologické analýzy subjektivních situací pacientů a analýzy stavů morbidních (psychologicky i fyziologicky), až po analýzu metodiky nápravné, to je terapeutické činnosti. Bohatost a složitost dění, které bychom mohli nazvat nemocnost, úchylnost, morbidnost, má samozřejmě svůj pendant i v bohatosti konkrétních přístupů, i když v rámci jednotného aspektu „učení“. Oproti autorům, kteří mechanicky simplifikaci ztotožňují mechanismus osvojování s mechanismem podmiňování, zdůrazňuje autor recenzované knihy velmi oprávněně složitost jak dění samotného, tak terapeutických zásahů a hovoří o „operačním podmiňování“, které je základem a výrazem psychoterapie učení. Psychoterapie jakožto účelově zaměřená aplikace psychologie zaujímá samozřejmě i v psychologii a patopsychologii učení samostatné místo a autorovi se podařilo úspěšně odlišit od primitivnějšího „podmiňování“ i od jiných simplifikujících psychoterapeutických směrů. Souvislost, případně odlišnost od persuaze, je však autorem chápána příliš úzce a některým jiným psychoterapeutickým směrům není věnována přiléhavá pozornost, jak by v zájmu celkového pochopení psychoterapie bylo žádoucí. Také s názorem, že „učení“ je účastno při vytváření některých konkrétních forem psychických narušení, nelze plně souhlasit, popřípadě by bylo zapotřebí přesnějšího ohraničení. Stejně tak používání sumárních diagnostických označení jako „schizofrenie, debilita, paranoia, psychopatie“ apod. je příliš generalizující, tedy neurčité, třebaže víceméně běžné v celé odborné literatuře. Diagnostická nebo pojmová označení „brachydiscie a hypodiscie“ považují proto za vhodná,

poněvadž nedbajíce historické nosologické patiny jsou vystižnější a přiléhavější. Stejně vystižný se mi zdá termín „discentní psychoterapie“, kterého autor užívá, aby vyjádřil odlišnost od behavioristického pochopení teorie chování i od racionalistických koncepcí persuačního zaměření. Podle autora je tato discentní psychoterapie léčebné ovlivňování nebo také edukační ovlivňování, které využívá poznatků, procesů a postupů osvojování (učení) pro terapeutické záměry a opírá se při tom o poznatky z fyziologie a patofyziologie VNČ. Velkou pozornost věnuje autor vzájemné relaci mezi učením a podmiňováním. Při vysokém hodnocení významu podmiňování neopomíjí zdůraznit psychologicky samostatnou funkci osvojování. Je pochopitelné, že v recenzi nelze zacházet ani ke všem detailům problematiky, ani reprodukovat konkrétnosti koncepcí a metodik. Nutno se spokojit všeobecnou charakteristikou, která v tomto případě vyúsťuje v uznání pozoruhodné důkladnosti pochopení i zpracování problematiky, výstižnosti, srozumitelnosti i ekonomiky podání a bohaté dokladové dokumentace literární i demonstrační. Jelikož byla této problematice v naší literatuře dosud věnována poměrně malá pozornost, je vydání recenzované knihy opravdu přínosem.

Jar. Stuchlík

Psychologická výchovná starostlivost o dieťa

Práce psychologickéj výchovnej kliniky v Bratislave

Slovenské pedagogické nakladateľstvo, Bratislava 1963, 245 s.

Psychologická výchovná klinika v Bratislave je zařízením nového typu v oblasti péče o dítě. Její specializovaná pracovní náplň, spojující velmi účelně konkrétní případovou práci, vědeckovýzkumnou činnost i popularizačně osvětové působení, vztahuje se k výchovné problematice vývoje osobnosti v dětství a mládí v podmínkách našeho současného života. S prvořadým uplatněním psychologického zřetele v rámci odborného pracovního týmu zabývá se klinika zejména otázkami odchylek a poruch tohoto vývoje; studium jednotlivých případů otevírá nejenom cestu k jejich bezprostřední nápravě, ale poukazuje také k možnostem široce pojaté prevence škodlivých činitelů na tomto poli.

Sborník „Psychologická výchovná starostlivost o dieťa“ je jednou z ukávek jak tohoto zaměření, tak i vlastní pracovní náplně kliniky. Vyšel v roce 1963, kdy pracoviště dovršilo šest let své existence a

kdy, zůstávajíc i nadále institucí v pravém smyslu slova mladou, může se již vykázat několikaletou praxí a výraznými pracovními výsledky.

Knihla obsahuje úvodní stať ideově programového rázu, dva příspěvky týkající se účasti lékařů v teamové práci kliniky, šest výzkumných prací psychologických a deset kasuistik demonstrujících jednotlivé typy případové práce tohoto pracoviště.

Úvodní studie M. Bažán y h o přináší rozsáhle zdůvodněnou formulaci náplně a cílů psychologické výchovné péče. Autor vychází z výčtu rozmanitých forem výchovných obtíží u dětí a mládeže, projevujících se symptomy buďto školního neprospěchu nebo tzv. poruch chování všeho druhu. Povahy těchto výchovných obtíží je do značné míry společensko-psychologická. V systému naší péče o děti a mládež chyběla až donedávna odborná složka, která by se jimi zabývala právě z tohoto jejich nad jiné důležitého aspektu. Vznikem Psychologické výchovné kliniky v Bratislavě a postupným zřizováním jiných podobných zařízení dochází k vyplnění této mezery. Autor pak vymezuje pozici psychologické výchovné péče vůči jiným tradičnějším složkám péče o děti a mládež na půdě zdravotnictví, školství a sociálněprávní ochrany. Dospívá posléze k formulaci úkolů psychologické výchovné péče jednak na poli výzkumu poruch dětského chování a převádění jeho výsledků do praxe, jednak ve směru konkrétní případové diagnosticko-nápravné práce, za jejíž vhodné teoretické východisko pokládá teorii učení. Dále je zdůrazněna nezbytnost široce komplexního přístupu k problematice výchovných obtíží, při němž se psycholog opírá o spolupráci řady jiných odborníků příslušného pracovního týmu. Závěrem jsou uvedeny statistické údaje číselně dokumentující případovou práci kliniky v letech 1958—1961.

Autory dvou následujících příspěvků jsou lékaři.

T. Masariková vychází v článku „Psychologická výchovná starostlivost a pediatria“ z etiopatogenetické koncepce moderního lékařství a ze zdůraznění zřetele k psychice dítěte v soudobé pediatrii. Přihlíží k poznatkům kortikoviscerální medicíny, pokud jde o psychogenní mechanismy různých onemocnění nebo o vlivy somatických chorob na psychiku dítěte a zdůrazňuje význam psychologických vědomostí pro pediatra resp. školního lékaře. Vymezuje pak pole spolupráce školních lékařů se zařízeními psychologické výchovné péče, jako je psychologická výchovná klinika v Bratislavě, a popisuje pracovní